

Судово-економічна експертиза: виплата заробітної плати в умовах воєнного стану

Наталія Нічік

головна судова експертка Херсонського відділення,
Одеський науково-дослідний інститут судових експертиз Мін'юсту
України, м. Херсон, Україна, e-mail: apex95@ukr.net

Розглянуто загальні поняття судово-економічної експертизи щодо розрахунків з працівниками із заробітної плати та її виплати в умовах воєнного стану.

Ключові слова: заробітна плата; строки та періодичність; воєнний стан.

Forensic Economic Examination: Wage Payment Under Martial Law

Natalya Nichik

General concepts of forensic economic examination related to wage settlements for employees and the payment of wages under martial law have been discussed.

Keywords: wages; deadlines and periodicity; martial law.

Проведення судово-економічної експертизи розрахунків з працівниками із заробітної плати та інших виплат є однією зі складних ділянок експертної роботи, оскільки вона пов'язана з опрацюванням значної кількості об'єктів дослідження, вивченням та застосуванням значної кількості нормативно-правових актів, прийнятих органами різних рівнів у різноманітних галузях економіки України.

Відповідно до розд. III «Економічна експертиза» Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень [1], одними з основних завдань економічної експертизи є визначення документаль-

ної обґрунтованості відображення в обліку операцій з нарахування та виплати заробітної плати, документальної обґрунтованості розрахунків утраченого заробітку (від несвоєчасної виплати компенсації заподіяної шкоди в разі втрати працездатності та в інших випадках).

Основними законодавчими й нормативно-правовими актами з регулювання оплати праці є: Кодекс законів про працю України; Закони України «Про оплату праці», «Про Державний бюджет України», «Про охорону праці», «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», «Про відпустки»; постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку

обчислення середньої заробітної плати» і Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» та ін.

Війна внесла свої «корективи» у всі можливі сфери життєдіяльності України, зокрема у трудові відносини.

Із метою актуалізації трудового законодавства Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [2] (далі — *Закон № 2136*), який набув чинності 24.03.2022 р., має тимчасову дію та втрапить чинність після припинення або скасування воєнного стану. Закон № 2136 [2] визначає особливості проходження державної служби, служби в органах місцевого самоврядування, особливості трудових відносин працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності й галузевої належності, представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні, а також осіб, які працюють за трудовим договором, укладеним з фізичними особами (далі — *працівники*), у період дії воєнного стану, запровадженого відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

У ст. 10 «Оплата праці» Закону № 2136 [2] визначено, що заробітна плата виплачується працівникові на умовах, визначених трудовим договором, а роботодавець повинен вживати всіх можливих заходів для забезпечення реалізації права

працівників на своєчасне отримання заробітної плати. Водночас там само визначено, що роботодавець звільняється від відповідальності за порушення зобов'язання щодо строків оплати праці, якщо доведе, що це порушення сталося внаслідок ведення бойових дій або дії інших обставин непереборної сили. Звільнення роботодавця від відповідальності за несвоєчасну оплату праці не звільняє його від обов'язку виплати заробітної плати, строк виплати якої може бути відтермінований до моменту відновлення діяльності підприємства.

Торгово-промислова палата України (далі — *ТПП України*) на підставі ст. 14, 14-1 Закону України від 02.12.1997 р. № 671/97-ВР «Про торгово-промислові палати в Україні», Статуту ТПП України у серпні 2022 р. засвідчила форсмажорні обставини (обставини непереборної сили) — військову агресію Російської Федерації проти України, що стало підставою введення воєнного стану із 05:30 24.02.2022 р. [3]. Ураховуючи це, ТПП України підтверджує, що зазначені обставини з 24.02.2022 р. до їх офіційного закінчення є надзвичайними, невідворотними й об'єктивними обставинами для суб'єктів господарської діяльності та фізичних осіб за договором, окремим податковим та іншим зобов'язанням, виконання яких стало неможливим у встановлений строк унаслідок настання таких форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили).

У ст. 94 Кодексу законів про працю України [4] (далі — *КЗпП*) визначено,

що заробітна плата — це винагорода, обчислена зазвичай у грошовому виразі, яку роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу, розмір якої залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства, установи, організації і максимальним розміром не обмежується.

Строки та періодичність виплати заробітної плати визначені у ст. 115 КЗпП [4] і ст. 24 Закону України «Про оплату праці» [5], якими встановлено, що заробітна плата виплачується працівникам регулярно в робочі дні у строки, обумовлені колективним договором або нормативним актом роботодавця, але не рідше двох разів на місяць через проміжок часу, що не перевищує 16 календарних днів, і не пізніше 7 днів після закінчення періоду, за який здійснюється виплата. У разі коли день виплати заробітної плати збігається з вихідним, святковим або неробочим днем, заробітна плата виплачується напередодні. Розмір заробітної плати за першу половину місяця визначається колективним договором або нормативним актом роботодавця, але не менше оплати за фактично відпрацьований час із розрахунку тарифної ставки (посадового окладу) працівника. Виплата заробітної плати здійснюється за місцем роботи. За особою письмовою згодою працівника виплата заробітної плати може здійснюватися через банки / небанківських надавачів платіжних послуг, які

отримали право на відкриття і ведення обслуговування рахунків відповідно до Закону України «Про платіжні послуги», поштовими переказами на зазначений ними рахунок (адресу) з обов'язковою оплатою цих послуг за рахунок роботодавця. Своєчасність та обсяги виплати заробітної плати працівникам не можуть бути поставлені в залежність від здійснення інших платежів і їх черговості.

Законом № 2136 [2] не встановлено інших строків і періодичності виплати заробітної плати, а вимоги ст. 115 КЗпП [4] і ст. 24 Закону України «Про оплату праці» [5] на період дії воєнного стану не зупинено.

Отже, можна дійти висновку, що в умовах воєнного стану не допускаються невиклати заробітної плати, існує лише можливість її відтермінувати, водночас роботодавці мають ужити всіх можливих заходів для виплати своїм працівникам усіх сум своєчасно невиклаченої заробітної плати. Упродовж дії воєнного стану роботодавці повинні намагатися дотримувати таких саме строків виплати заробітної плати, як і в мирний час.

Перелік джерел посилання

1. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказ. Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 07.10.2024).

2. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення: 07.10.2024).
3. Засвідчення форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили): лист ТПП України від 28.08.2022 р. № 2024/02.0-7.1. URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/621cba543cda9382669631.pdf> (дата звернення: 07.10.2024).
4. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 07.10.2024).
5. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80/ed20240824#Text> (дата звернення: 07.10.2024).